

מיציאת מצרים למדינת ישראל

לפני 3292 שנה, בשנת 2448 לתולדות האדם, על פי מסורת הלוח העברי, עם בני ישראל יוצא מגלות מצרים. תאריך זה, ויחד איתו, האירוע שהוא מסמל, קובעים את ערכי אמונת התורה ואת כינונה של האומה הישראלית. מאז ימי אברהם העברי, בעקבותיו ובעקבות זרעו, התודעה האנושית יודעת שינויים עמוקים במישור ערכי הדת והרוח. אברהם שם קץ לדת הטבעית המבוססת על ההתלהבות הפגנית והקובעת כי על האדם להסכים מרצונו לשיעבודו לכוחות הטבע שהוא מעלה בעצמו לרמת האלקות. אברהם מגלה כי העולם, ביתו של האדם, אינו מצטמצם רק למכלול האלמוני המפלצתי של התופעות המרכיבות אותו, אם זה במישור הקוסמי, האסטרונומי, הפיזיקלי והביולוגי, ואם זה, כפי שאומרים היום, במישור הפסיכולוגי, החברתי והמדיני. אברהם מכיר את עצמו כיצור נברא, היינו ישות המקבלת את עצם ישותה מכח חסדו של בורא. הוא יודע כי עולמם של בני האדם מונחה על ידי רצון חופשי חיצוני לו באמצעות ולמרות כל השיעבודים, בין כפויים עליהם ובין מוסכמים עליהם, וכל העבדויות, בין נגרמות ובין כפויות. אמונתו של אברהם באל אחד אינה סתם תרגיל מחשבתי של הוגה דעות המחפש פתרון של ניחומים לנוכח מסתורי היקום. הגאולה אכן אפשרית אך יש לקנות אותה ולזכות בה. מה שהתורה מגלה לנו אודות אמונתו של אברהם שופך אור על סודה של התודעה העברית. לתולדות האדם יש משמעות. יש להן כיוון, וגם כוונה. ומהו המסר? המוסר. אברהם מקים את תודעת המוסר על כנה כאמצעי לגאולת הנפש, ולתודעה הזו פונה האל של הנבואה העברית. לכן, הגילוי האלקי לאברהם קובע זוהת מוחלטת בין קיום הבטחת הברכות לבין הוראת קדושת המוסר. אברהם הוא מייסדה של המסורת העברית ולבניו יגלה משה את התורה שהקב"ה שומר בעצמו. אברהם אינו ממיר את הפסילים הגסים באליל אידיאלי. הוא מעניק למין האנושי אומה של נביאים, הלומדת בכור הברזל של גלויות העולם לשמוע את דברי אל אמת, היוצר האחד, המחוקק והשומר על חוקי עולם, והדורש מיד האדם את קיום החוק המוסרי, האל שהעבריים מכנים אותו "הוא" כי שום מילה אינה יכולה לתאר את מציאותו.

לראשונה מאז היות אדם על האדמה, תולדות האנושות נפגשות עם התקווה. וכן הוא אומר: "והתברכו בזרעך כל משפחות האדמה" (בראשית כ"ב, י"ח). ואכן כך, בכל הזמנים ובכל התקופות, בכל התרבויות, כל התקוות מוצאות את שורשן בתקוות ישראל. כיום, כל אחד יודע זאת, ולמרות היריבויות האיומות וכפיות הטובה הפוקדות את האנושות בכל מקום, כל מי שהאמת לנגד עיניו יודע כי לאל האחד קוראים "אלקי אברהם, יצחק ויעקב", היינו: "אלקי ישראל". ישראל הם הם זרעו של אברהם ואברהם כבר יודע כי זרעו יידרש לעל-אנושי, במוות ובחיים, בגלות של בני האדם, ושתולדות בניו הן תולדות של אומה המעידה על התקווה בשם אמונת המוסר:

" ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם – ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבודו, דן אנכי, ואחרי כן, יצאו ברכוש גדול."

הדגם הזה של "מעשה אבות סימן לבנים" הוא שיתגשם מאוחר יותר בגלות מצרים וכן לאורך אלפי השנים בגלויות השונותעד לגלות האחרונה הזאת, המתחילה בשיעבוד רומי ומסתיימת בימים אלו ממש. מתוך נאמנות מופלאה לתודעה העברית, העבריים של ימינו החיים את התחדשותה של ארץ ישראל, כינו את הימנום הלאומי בשם "התקווה".

ואעפ"כ, לא בתולדותיו האישיות הפרטיות של אברהם מצאה מסורת הלוח העברי את ההשראה לקביעת עקרונות הזכרון. לבטח, סיפור הקורות את אברהם היה בו מספיק כדי ליצור מין "מיתוס של אלקי אברהם". ובכל זאת, יציאת מצרים היא זו שנמצאת במוקד המבט ההיסטורי שלנו. כפי שהיה אומר אחד מרבותי, רבי יעקב גורדין ז"ל :

" את הסיפור הזה, שום אדם לא היה מסוגל לכתוב אותו, כי גיבור הסיפור הוא הקורא עצמו. גיבור הסיפור, זה אתה, זה אני, החברים בקהילת עם ישראל, שיצאנו ממצרים. "

אמת הדבר כי הזכרון הישראלי משמר את חוויית יציאתו בשלום של אברהם מכבשן האש באור כשדים, סיפור המבשר מראש את הקמת כבשני השרפה באירופה שראו עיניהם של ניצולי תולדות עם ישראל בדור הזה. ועדיין, הזכרון הלאומי בחר ביציאת מצרים כיסוד לקביעת המועדים כי באירוע זה מתקיימת הבטחתו של שומר ההבטחות לאברהם ברמה כללית, דבר המהווה בעצמו חידוש בתולדותיה הממשיות והנקודתיות של האנושות.

מה שידעו האבות במסורת ובאמונה על אל אמת הופך לידיעה ממשית בימי משה ובימי הבנים עבור עם שלם.

בהקשר זה, יציאת מצרים היא אכן אירוע בתולדות העולם ולא רק ציון בתולדות האמונות. יציאת מצרים היא היא הבסיס הנצחי לאמונה העברית ובו בזמן להקמת האומה הישראלית. משה רבנו גילה לנו כי כוונתו של אברהם אבינו לא היתה לייסד דת חדשה,, תוצאת לוואי מזהירה של התרבות האנושית, אלא לחולל אומה של נביאים. פירוש הדבר כי האדם העברי חי בחוויה קיומית בדומה לאדם המאמין לאחר שהוא הפסיק להאמין במה שכתוב בתנ"כ, אלא שהעברי חי את חוויית הגאולה.

למאורע הזה, התנ"כ מתייחס כאל "מעבר". חג הפסח נקרא על כך "שפסח הקב"ה על בתי אבותינו". מהמקבילה הארמית "פסחא" הגיע המושג ללשונות האירופאיות. המילה הלועזית "פסז" מתארת מעבר בין שתי נקודות. המילה "פסח" מתארת את מסעו של הקב"ה לאורך ההיסטוריה האנושית לקראת קיום הבטחת הברית עם אברהם.

וכך, עם ישראל "עובר" מעולם ישן לעולם חדש, מתרבות שגבעה מתוך עצם חוסר המוסריות שלה, לימים של "העתיד לבוא". הזכרון הישראלי יודע כי מעולם לעולם, מתקופה לתקופה, מתרבות לתרבות, זרעו של אברהם הנאמן לתורת משה עובר ממצרים למצרים, כשהוא חולף על פני העבר החרוב של מצרים שבכל הדורות.

והנה, בדורנו, האומה הישראלית חווה מחדש את חוויית הפסח שבעברה. במרוצת 2000 השנים האחרונות, הגלות שהחלה ברומי הפכה אותנו לסתם יהודים, כמו בימי האבות, והווייתנו העברית נותרה בגדר של הבטחה בלבד. ניצולי האמונה, נושעים בכוח התקווה, ממסע למסע, חיכינו עד לבוא ימי הבנים והגאולה כדברי ירמיה הנביא : "ושבו בנים לגבולם". עומק החוויה העכשווית של תולדות האומה הישראלית מדגיש ביתר שאת את התגברות רגש האמונה כפי שהיא משתקפת באופן שבו ישראל של היום חווה את סיפור יציאת מצרים ואת הגדת פסח. הימים האלה שזכינו אנחנו להם באורח פלא ושבהם סיפור הרשמים הראשונים מוטבע עתה גם בתולדות ימינו. חווייה זו צויינה כבר על ידי חכמי התלמוד מיד אחרי החרבת המקדש על ידי הרומאים (ברכות דף י"ב עמוד ב') :

"מתניתין : אמר ר' אלעזר בן עזריה : הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר : " למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל

ימי חייך " : ימי חייך – הימים, כל ימי חייך – הלילות ". וחכמים אומרים : ימי חייך –
עולם הזה, כל (ימי חייך) - להביא לימות המשיח ".

גמרא : תניא [מביאים ברייתא], אמר להם בן זומא לחכמים : וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח?
והלא כבר נאמר : (ירמיהו כג, ז) "הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני
ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל
הארצות אשר הדחתים שם".

אמרו לו (חכמים) : לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת
מצרים טפל לו.

הקטע הזה כמו רבים אחרים מדבר בעד עצמו. אנחנו אלה ששבנו מארץ צפון ומכל הארצות.
"אנחנו בני התקווה", כפי שנהג לומר המשורר היהודי אדמון פלג. Edmond Fleg. אנחנו
גם העדים לאירוע וגם הפועלים בתוכו.

אין אנחנו יודעים על מה להודות יותר : על כך שאמיתות המקרא שוב חברה למציאות
ההיסטורית, או על כך שהעובדות הוכיחו בעוצמה כה חזקה את עומק מחשבתם של חכמינו
ז"ל. אין ספק שיש לנו להודות על הסבלנות האדירה של אבותינו, יהודי הגלות, סבלנות של
נאמנות ארוכת טווח שאיפשרה לנו, בני האומה הישראלית, לחוות את הגאולה.

(קטעים בלתי מובנים על פני כ4 שורות)

הנוסח מבוסס על הגדת פסח שהרב הראשי לישראל שלמה גורן כינה : " הגדת הכוס
החמישי " שזכתה להגדמה מאת הרב צבי יהודה הכהן קוק.